

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu IV.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie sên linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 53.

— Sibiu, Mercuri 1/13 Juliu. —

1881.

Abonamentu nou

la

„Observatoriulu“

pe semestrulu alu 2-lea din anulu alu IV-lea, carele se incepe din 1/13 Juliu 1881 si ese regulatu de doue-ori pe septemana, in unele casuri si cu suplemente.

Pretulu este insemnatu de asupra si alaturea cu titlulu, adeca inlaintrulu monarchiei pe 6 luni 4 fl. v. a., pe 12 luni 8 fl. v. a. In afara de monarchia 11 franci pe 6 luni, 22 franci pe 12 luni.

Espeditiunea prin posta cu atatu mai regulata, cu catu liniile posteloru se inmultiescu pe fiacare anu in tote regiunile si directiunile, spre mare comoditate a publiculu.

Daca diariulu se ia din tipografia, pretulu se scade cu 50 cri pe semestru.

Ori-ce reclamatiune se se faca celu multu in optu dile, spre a se implini in regula.

Fiindu-cà nu ne convine a tipari prea multe exemplarie de prisosu, rogamu pe ddni abonati, cà se binevoiesca a'si innoi prenumeratiunea catu se pôte mai curendu si cu atatu mai virtosu acum, in acêsta epoca agitata fôrte, atatu in tiêra la noi, catu si in afara.

Celu mai usioru modu a prenumera este prin mandate (asemnatiuni, blanquette) postali. Dara adresele se fia scrise exactu pe cuponulu blanquettei in dosu. A se adresa de a dreptulu cãtra redactiune: Sibiu, Piat'i'a mica 27.

Program'a politica si electorale

a escelentiei sale domnului arhiepiscopescu si mitropolitu Mironu Romanulu.

„Auditai ceva de program'a politica a mitropolitulu nostru?“

„N'am auditu nimicu.“

„Nu se pôte.“

„Nu me face se me juru, nu am auditu absolutu nimicu.“

„Nici de program'a domnului advocatu dr. Joanu Borcea?“

„De aceea am auditu la doue dile dupa inchiderea conferentiei din Maiu, dara nu am vediut'o nicairi.“

„Tocma dta se nu cunosci lucruri de acestea, care nu poti lipsi de nicairi, precum nu lipsesce Martie din Paresimi?“

„Te insieli domnule, tocma eu nu, cà-ci abstractiune facuta de alte inpregiurari, sunt multi ômeni cari se ferescu de publicisti, se dau la o parte din calea lor, „cà nu cumva se'i puna la gazeturi“, cum dice poporulu; scurtu, publicistii trecu de ômeni rei, candu cà chirurgii ce dau decocturi fôrte amare, candu cà chirurgii ce spargu si taia bube, candu cà taurii rancaci si inpungaci, candu cà nisce cani dela turme de oi.“

Au trecutu vreo diece dile dela acêsta conversatiune sarcastica, cu unu omu, ale carui cuvete se potu asemenà uneori cu o tinctura corosiva; puține dile dupa aceea ne picà in mana pe neasteptate proiectulu de programa, despre care ni se asigura, nu numai cà este esitu de a dreptulu din pen'a arhiepiscopului-metropolitu, ci si cà escel. sa cu o di inainte de a se deschide conferenti'a si chiaru in dilele conferentiei ilu comunicase la cãtiva barbati de increderea sa, atatu membrii de ai conferentiei, catu si la altii, carii dupace au mediatu asupr'a lui si l'au discutat, apoi — l'au si incuviintiatu, modificandu

numai punctulu 8 si o cifra in epilogu, precum se va vedea din cele doue note alaturate la calcãiuulu proiectulu.

Cum potu fi unii ômeni sau asia egoisti, sau atatu de nepasatori? Daca acêsta programa isi avuse adherentii sei, precum nu ne indoimu, cà'i avuse in adeveru, cum de aceea remasera muti atatu inainte de conferentia, catu si in cele trei dile? Tóta lumea scie, cà cestiuini de inportantia asia de mare, precum sunt si in acestu proiectu cãteva, trebuia nesmintitu se se dea in desbatere atatu privata catu si publica. Mitropoli'a isi are organulu politicu de publicitate; la conferentia au participatu cà membrii alesi cãtiva membrii de ai ambeloru consistòrie, alu celui archidiececanu si alu celui metropolitanu, barbati de talentu si eruditune, cunoscuti totu-odata cà adversari sinceri si decisi ai politice de resistentia passiva: cum s'a intemplat, cà nici-unulu din trensii se nu ésa cu acestu proiectu, anume in comisiunea de trei-dieci? Nu cumva in acea comisiune s'au vediutu scene involburate, atacuri personali, ura Vatiniana? Dómne apara! Niciodata cestiune de o gravitate alaturea cu viét'i'a, nu s'au desbatutu in vreo adunare cu atata demnitate si moderatiune, precum s'au desbatutu ale nôstre in conferenti'a de 158 barbati.

Noi inse prea apucaramu inaintea lectoriloru cu cercetarile nôstre, trebueamu se dàmu locu mai ântaiu acelui proiectu de programa, care este:

„Programu.

„Romanii de sub corón'a ungara, cari posedu dreptulu de alegeri si prin subscriere ori in altu modu declaratu voru primí acestu programu, formédia o partida politica independenta sub numirea: „Partid'a constitutionala romana“, pentru a careia activitate la alegerile dietali cà liniamente generali de programu se enuntia urmatórele:

1. Scopulu principale alu partidei constitutional romane este: a lucrà pentru consolidarea statulu prin realisarea principiiloru europene de libertate, egalitate si fratieta; spre acestu scopu.

2. Partid'a constitutional romana se pune pe bazele dreptulu publicu alu Ungariei regulatu prin Art. XII alu legiloru din anii 1865/7 si prin art. XLIII alu celoru din anulu 1868.

3. Partid'a constitutional romana va conlucră in generalu pentru institutiuni legislative, prin cari se se inlesnesca si asigure progressulu poporulu in cultura si in bunastarea materiala.

4. Partid'a constitutional romana va lucrà in specialu pentru institutiuni, prin cari se se restabiledie si conserve bun'a armonia intre diferitele nationalitati ale patriei, si se se asigure deplin'a respectare si liber'a desvoltare culturala a nationalitatiloru nemagiare.

5. Partid'a constitutional romana va nисуi cu preferintia pentru sincer'a infratire a elementulu magiaru cu celu romanu, carea se faca possibila si se produca indestulirea justeloru pretensiuni, ce le au romanii, cà unu poporu istoricu compactu in patri'a comuna.

6. Partid'a constitutional romana, in principiu nu va formà opozitiune fačia de partidele esistente in tiêra, cari stau pe bazele dreptulu publicu atinsu in punctulu 1; inse pana candu acelea partide nu voru abandonà intentiunile loru speciali de a slabí elementele nemagiare, si nu voru adoptà in programele lor si nu voru pune in lucrare respectarea si sincer'a spriginire a nationalitatiloru din patria, in specialu acelei romane: pana atunci partid'a constitutional romana nu va intrà in solidaritate cu nici un'a din acelea partide.

7. Partid'a constitutional romana va lucrà pentru egal'a indreptatire in statu a totororu confesiuniloru recunoscute si pentru libertatea si inlesnirea lor de a-si regulà ele incesi afacerile

bisericesci, scolari si fundationali in sfer'a de dreptu a autonomiei lor.

8. Partid'a constitutional romana va participà la alegerile reprezentantiloru dietali pentru a alege din sinulu seu deputati de nationalitatea romana; éra partideloru de alte programe esceptionalminte va veni intru ajutoriu numai in unele casuri concrete, pentru cari comitetulu permanentu prevediutu in punctulu urmatoriu, va stabili candidatur'a, cu sustinerea positiunei enunciate in punctulu 2, relativu la bazele dreptulu publicu.

9. Unu comitetu permanentu alesu de adunarea generala a partidei pentru conducerea afaceriloru electorali, va dispune pe bas'a acestoru enuntiate generali, tote câte in specialu voru fi necesarie pentru organisarea si latirea partidei si pentru o conlucrare armoniósă a totororu membriloru ei.

10. Deputatii dietali alesi pe bas'a acestui programu voru formà la diet'a tierii unu clubu specialu romanu, independente de ori-cari alte cluburi si obligatu la solidaritate in actiunile lor.

Programulu acesta se espune pentru subscriere cu acea insemnare, cà indata ce numerulu membriloru partidei se va urcă la 50, se va conchiama adunarea generala constituanta.

Maiu, 1881.“

Not'a 1. Tecstulu originale alu punctulu 8 a fostu acesta:

„8. Partid'a constitutional romana va participà la alegerile reprezentantiloru dietali esclusivu pentru a alege reprezentanti romani din sinulu seu; éra altoru partide de alte programe nu va dà nici unu sucursu, prin urmare alegatorii romani din acele cercuri electorali, unde ei nu potu avea aspecte de reusire cu candidatuloru loru romanu, se voru absteine cu totulu dela alegere.“

Not'a 2. In clausula in conceptulu primitivu erà numerulu 100 in locu de 50.

In caus'a espositiunei

comunicamu lectoriloru, conformu promisiunei din Nr. precedente, urmatóriele acte:

Nr. 171/1881.

Cãtra directiunile despartimenteloru Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu.

Ve sunt cunoscute tote dispositiunile care le-a intreprinsu comitetulu Asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu spre esecutarea conclusulu de sub Nr. XX alu adunarei ei generale din anulu trecutu, referitoriu la espositiunea agricola si industrială, ce se hotarise a se arangia in Sibiu la 15/27 Augustu 1881.

Cu parere de reu suntemu necessitati a Ve aduce acum la cunoscintia si intristatòrea inpregiurare, cà Asociatiunei i se denegà dreptulu de a arangia espositiuni, si cà prin urmare ea cà atare nici nu va arangia mentionat'a espositiune.

Fiindu-Ve dejà cunoscuta ordinatiunea vice-comitetulu comitatulu Sibiuulu, publicata in Nr. 13—14 ai organulu nostru „Transilvania“, precum si apelatiunea ce a luat comitetulu Asociatiunei in contra acelei ordinatiuni, Ve comunicamu aci pentru deplin'a informatiune referatulu si conclusulu luat de càtra comitetu in siedinti'a sa din 4 ale curente, in urm'a resolutiunei ministeriale referitòria la apelatiunea amintita.

Cuprinsulu acestor'a este urmatoriu:

Vicecomitele comitatulu Sibiu din Augustu Senor prin charti'a sa dto 30 Juniu 1881 Nr. 5261 comunicà cu presidiulu Asociatiunei resolutiunea dlui ministru de interne C. Tisza referitòria la apelat'a comitetulu dto 6 Juniu a. c. in cestiunea espositiunei.

Totuodata comunicà si normativulu ministrului

de interne dto 2 Maiu 1875 Nr. 1508 pres. referitoriu la reuniuni, ambele spre scire si acomodare.

Resolutiunea ministrului este urmatórea :

„Ministrulu de interne ung. reg. Nr. 28784.

Onorabile Domnule !

„Comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu apelandu ordinatiunea On. D-tale din 1 a l. c. Nr. 4492, prin care amintit'a Asociatiune cá un'a care nu este indreptatita a arangia espositiuni nationale, a fostu reflectata la strict'a observare a statuteloru, te insciintiedia pre Onor. D-ta, cá respingendu apelat'a, aprobu amintit'a ordinatiune a D-tale cá deplinu motivata.

Te provocu, cá despre acésta se se incunoscintiedie interessatii in modu oficialu, se li se comunice normativulu ministrului de interne din 2 Maiu 1875 Nr. 1508 pres., precum si aceea, cá nu titlulu acceptatu pentru numirea espositiunei este motivulu din care s'a aprobatu ordinatiunea D-tale Nr. 4492, ci acea inpregiurare, cá in statutele aprobate nu se cuprinde arangiarea de asemenea espositiuni, éra dupa normele ce sunt in vigóre, nepermitienduse nici unei reuniuni astfelu de lucrare ce nu se cuprinde in statute, arangiarea espositiunei nu s'a potutu concede nici acestei reuniuni.

Bud'a-Pest'a, 26 Juniu 1881.

Tisza m. p.

On. Domnu Augustu Senor vicecomitele comitatului Sibiiu in Sibiiu.

Dupa ventilarea si cumpanirea mai multoru inpregiurari, comitetulu miscatu profundu, luà urmatoarea decisiune :

„De si firm'a convictiune a comitetului este, cá arangiarea espositiunei din cestiune este unulu din cele mai eficace mijloce pentru desvoltarea culturai la poporu, si cá prin urmare de si arangiarea de espositiuni nu este cuprinsa espresu intre agendele organeloru Asociatiunei, ea totusi, cá unu mijlocu de cultura, dupa spiritulu statuteloru si usulu de pàna aci, ar trebui se fia nu numai permisa, ci incuragiata chiaru din partea statului :

considerandu, cá supremulu foru de administratiune o declara totusi de neadmissibila dupa statute; considerandu, cá dupa punctulu IX alu comunicatului normativu alu ministrului de interne dto 2 Maiu 1875 Nr. 1508 pres. gubernulu póte suspende activitatea acelor reuniuni, despre cari tiene cá s'au abatutu dela scopulu precisatu in statute, eventualu dupa investigatiune prealabila a le si dissolvá :

Comitetulu pentru salvarea Asociatiunei este necesitatu a se supune dispositiuniloru inaltului ministeriu de interne. In consecintia dissolva comitetulu de espositiune esmisu din sinulu seu, si prin acésta sistédia tóte lucrarile intreprinse pentru arangiarea espositiunei agricole si industriale decretate prin conclusulu Nr. XX alu adunarei generale din anulu trecut, tinuta la Turd'a, insarcinandu pe biroulu seu a o aduce acésta la cunoscintia comitetului espositiunei si a publicului romanu in tempulu celu mai scurtu.

In urma Ve rogamu se binevoiti a luá la cunoscintia acestu conclusu, si acomodandu-Ve lui o curmá tóte lucrarile intreprinse in calitate de angagiatu alu Asociatiunii in interesulu espositiunei sistate.

Sibiiu, in 5 Juliu 1881.

Biuroulu comitetului Asociatiunei transilvane.

Jacobu Bologa,
v.-presedente.

G. Baritiu,
secretariu.

Apelu cátra publiculu romanu in caus'a espositiunei.

Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, a decisu, precum se scie, a arangia o espositiune industrialu si agricola. Pentru realisarea acestui conclusu tóte organele Asociatiunei dinpreuna cu multi alti barbati, devotati causei, au lucratu dejá optu luni de dile, si candu se credea, cá partea cea mai insemnata a greutatiloru ar fi invinsa, vine domnulu ministru de interne si declara, cá Asociatiunea nu este indreptatita dupa statutele sale a arangia espositiuni. Din acésta cauza comitetulu Asociatiunei a fostu constrinsu a sistá tóte pregatirile, dissolvandu comitetulu espositiunei esmisu.

Fiindu inse publiculu romanu dejá insufletitu pentru espositiune si unu numeru mare de espnenti s'au pregatitu si se pregatescu din tóte partile cu trimiterea obiectelor lor, subscrisii si-au tinutu de datorintia patriotica a paralisá amaratiunea ce

cu dreptu cuventu ar potea produce in pieptulu fiacarui Romanu sistarea espositiunei si s'au decisu a luá asupra lor „continuarea lucrariloru pentru espositiunea romana dela Sibiiu“, initiata si pregatita de Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Sustinendu-se apelulu, programulu, regulamentele si tóte publicatiunile facute pàna aci din partea organeloru Asociatiunei in caus'a espositiunei, subscrisii aducu la cunoscintia tuturor, cá espositiunea se va tinea la timpulu si loculu indicatu, adeca la Sibiiu in diu'a de sta Maria, 15/27 Augustu 1881.

Spre scopulu arangiarei espositiunei subscrisii au alesu unu comitetu de 15, compusu din urmatorii domni : George Baritiu, Dr. Daniilu P. Barcianu, Eugenu Brote, Demetriu Comsia, Partenie Cosma, Nicolae Cristea, Alexandru Lebu, Dr. Nicolae Olariu, Petra-Petrescu, Romulu Petricu, Joanu Popescu, Visarionu Romanu, Josifu Sterca Siulutiu, Ananie Trombitasiu si Davidu baronu Ursu. Acestu comitetu s'a si constituitu alegendu de presedentu pe dl. Partenie Cosma, de secretariu pe dl. Eugenu Brote si de cassariu pe dl. Romulu Petricu.

In ori-ce afacere de espositiune publiculu se se adressedie cátra „Comitetulu centralu de espositiune in Sibiiu.“

In firma credintia cá acestu apelu va aflá unu viu resunetu in ámelele tuturor, subscrisii róga pe publiculu romanu a nu se descuragiá, ci cu atátu mai mare zelu a conlucrâ din respoteri pentru acésta intreprindere, cá prin reesirea ei, se potemu dovedi lumii, cá poporulu romanu din patri'a nóstra tintesce la progressu pe tóte terenele; se potemu dovedi, cá, de si nu ne bucuramu de nici unu spriginu de acolo de unde am avea totu dreptulu a'lu pretinde, ba chiaru paralisati fiindu in intreprinderile nóstre culturale, amu inaintatu relativu cátu ori care altu poporu favorisatu din patria.

Deci inca odata : „Inainte cu Dummedieu !“
Sibiiu, in 5 Juliu 1881.

Bacu Alexandru. Balasiu Radu. Dr. Barcianu Daniilu. Baritiu George. Baritiu Jeronimu. Boiu Zacharie. Bologa Jacobu. Dr. Borcia Joanu. Brote Eugenu. Cristea Nicolae. Comsia Demetriu. Cosma Partenie. Draghiciu Petru. Dima George. Dunca Pavelu. Fratesiu Nicanoru. Hannia Joanu. Lebu Alexandru. Macellariu Ilie. Dr. Maieru Nicolae. Dr. Moga Joanu. Dr. Olariu Nicolae. Petra-Petrescu. Petricu Romulu. Popu Joanu. Popescu Joanu. Popescu Simionu. Romanu Visarionu. Siulutiu Josifu. Dr. Todea Absolonu. Trombitasiu Anania. Br. Ursu Davidu.

Romania.

— Bucuresci. (Starea instructiunei publice). Lectorii isi voru mai aduce aminte de inversiunatele discussiuni si critice infocate, cu care se redicase o parte a pressei periodice in érn'a trecuta contra unui proiectu de lege inaintatu la camera de cátra d. Conta fostu pe atunci ministru alu instructiunei publice. Nu cá dóra acelu proiectu ar fi fostu unu modelu de reforme scolastice, elu inse aplicase sond'a la multe bube rele, a caroru atingere trebuia se dóra pe cei interessati, in Romania cá si pe airea, cá si buna-óra in Ungari'a si in Transilvani'a. Proiectulu s'a retrasu; se pare inse cá a remasu in urm'a lui unu „Tíne-minte“, dupa care se audu tocma acuma, cu oca siunea examenelor, câteva echouri fórte neplacute. Unulu din acela raspunde chiaru si in diariulu ministrului actuale de interne, care sémena cá si-a propusu tare si virtosu a mai abate spiritele dela politic'a militanta adesea stérpa, cátra cestiuni de reforme sociali, dela care depende viitoriulu. Éca ce aflamu in „Romanulu“ din 23 Juniu (5 Juliu) :

Repedea desvoltare politica a statului romanu si dese fluctuatiuni politice la care acésta desvoltarea a datu locu, ne facu adese ori se perdemu din vedere cestiuni de mare insemnatate pentru propasirea natiunei. Suntemu asia preocupati de progresulu materialu, in cátu sunt momente in care uitamu cá acestu progresu nu póte fi temeiniu, candu nu merge paralelu cu progresulu intelectualu.

Datori'a pressei este de a profitá de momentele, candu luptele politice sunt mai puçinu ardietórie, spre a atrage atentiunea opiniunei publice asupra unor cestiuni ce privescu mai cu séma generatiunile viitóre si prin urmare esu din sfer'a politice militante.

O cestiune de feliulu acesta este aceea a invetiamentului.

Cei cari au asistatu la examenele ce au avutu locu in acestu anu la tóte scólele nóstre si cari

si-au datu ostenéla de a le urmá cu atentiune, trebie se fi trasu din acésta observatiune convingerea, cá scólele nóstre sunt inca departe de a raspunde la cerintiele unui stat, care voiesce a fi unu focariu de civilisatiune in Orientu.

Acestu adevéru, ori-cátu de durerosu póte fi, trebie se nu ni'lu ascundemu. Este vatematoriu, cá unu amoru propriu reu intielesu se ne orbésca si se ne faca a inchide ochii asupra unui viciu insemnatu alu organizatiunei nóstre.

Se aratamu reulu cu cauzele lui, spre a poté fi cercetatu, desbatutu si prin urmare vindecatu.

Inainte de tóte se stabilimu, cá nu intielegemu a atinge pe nimeni; cá vorbimu despre unu reu fara a'lu imputá in parte nimenui. Puindu-ne pe acestu terenu inaltu, nu potemu vorbi decátu intr' unu modu generalu, fara a intrá in amenunte.

Prim'a observatiune la care a datu locu examenele este, cá in mare parte, studiile tineriloru nostri nu sunt conduse intr'unu modu rationalu si metodicu; cá ele au de scopu numai dobendirea unor cunoscintie superficiale, abia suficiente pentru a obitné diplom'a de bacalaureatu.

Se perde cu totul din vedere scopulu principale alu unei educatiuni intelectuale, care nu este numai de a comunicá unui copilu aceea ce numimu instructiune, dara si de a formá o frumósa inteligintia umana, cultivandu facultatile nascénde ale eleviloru si dandu-le perfectionarea de care sunt susceptibile, adeca : judecat'a, rationamentulu, imaginatiunea, puterea de inventiune. Cei mai inteligenti dintre elevi, cári au respunsu intr'unu modu stralucitu, se resintiau de acésta lipsa de invetiamentu rationalu. Respunsele lor erau in mare parte machinale, isvorite din memoria, éra nu din aceea lucrare a inteligentiei, care trebie se fia premergatóre fiacarei cunoscintie omenesce.

Se vedea cátu colo, cá profesorii nu se ocupasera de instructiunea elevului, decátu citindu unu cursu óre-care, fara a'si dá ostenéla de a intrá in explicárele necesarie pentru a desteptá interessulu elevului si a'lu face se petrundia subiectulu pe care ilu invétia.

De exemplu : autorii classici nu sunt cunoscuti de cei mai buni elevi, decátu intr'unu modu imperfectu si fara a'si dá nici o socotéla, nici de epocele in care scrieau, nici de impregiurarile istorice care'i incungiuurau, nici de singularitatile stilului fiacarui autoru ; astufeliu cunoscintiele classice ale tinerimei nóstre de asta-di sunt inferióre acelor ale generatiunei trecute.*)

Aceesi superficialitate se observa in invetiamentulu istoriei. Memori'a elevului e incarcata prin unu namolu de fapte si de date invetiate pe din afara, sub forma de lectiuni, dara fara o apreciare rationala si filosofica a evenimentelor in raportu cu epocele, cu moralurile, cu starea de cultura a popóraloru. Chiaru istori'a nóstra nationala, este repetata pe unu feliu de calapu,**) care nu variédia, nici macaru in modulu de a espune faptele.

Literatur'a straina, geografi'a, sciintiele esacte, logica, estetica, limbele moderne sunt invetiate si sciute de elevi aprópe totu in asia modu.

Resultatulu acestei sisteme, sau mai bine a acestei lipse de sisteme este, cá o mare parte din tinerii esiti din scóle, in locu de a posede o instructiune rationala si fundamentala, n'au dobénditu decátu cunoscintie superficiale si nemistuite, acea jumetate de sciintia, care este mai periculósa decátu ignoranti'a.

Reulu esista; elu nu trebie se fia negatu. Ori-cine nu are idei preconcepte in acésta materia si nu este orbitu de unu spiritu de corpu, nu póte se nu'lu recunósca.

Dara care este caus'a reului?

De sicuru cá nu se póte imputá tinerimei, cá nu invétia decátu aceea ce i se predá; nu remâne dara decátu a cautá sorgintea acestei stari de lucruri in modulu, cum unii din profesori isi indeplinescu datori'a.

Este sciutu, cá o parte din corpu de invetiamentu e inca departe de a intielege inalt'a misiune la care este chiamatu. Acésta provine in mare parte din diferitele ocupatiuni la care se dedau multi profesori, si cari sunt incomptabile cu esercitarea consciintiósa a apostolatului lor.

In capulu acestoru ocupatiuni trebie neaperatu se punemu luptele politice militante. In tóte tierile civilisate, corpu profesoralu representa unu elementu principalu si luminos alu propasirei unui

*) Mare adevéru acesta, inse si rusine mare.

Red. Obs.

**) Calapodu, pe carea se forméza caltiamentea, papuci, pantofi, cisme, stible.

Statu; dara in nici-unu Statu bine organizatu acestu corpu nu constituie o partida politica, o corporatiune organizata intr'unu scopu politicu.

In nici-o tiéra, profesorele nu se servesc de ministerulu seu spre a incuibá in ánim'a tinerimeii ce'i este incredintata, principiile si aspiratiunile politice ale partitei, ale castei sale.

Nu voimu se dicemu, cá nu sunt si la noi profesori cari isi intielegu frumós'a loru missiune, cari au foculu sacru alu professiunei loru; dara nu se póte tagaduí, cá multi, prea multi profesori nu se marginescu in a profesá opiniuni politice cá individi luminati, ci, facu o politica activa si militanta, cá corpu organizatu.

Ei intrebuintieza cea mai mare parte a timpului loru in lupte dilnice, cari sunt cu totul in afara de exercitarea drepturilor loru politice. Nefiindu o partida de guvernamentu, cá tóte partitele care nu reprezenta decât principii negative, ei nu potu decât conlucrá la derimare, si nu sunt in stare, nici n'au interesu de a cladi. Unde se vedu in alte tieri profesori intreprenori, arendasi, candidati de posturi diplomatice, de prefecturi, de primarii?

La noi, acésta anomalia esista: ea constituie unu reu simtitoriu pentru presente si póte deveni o adeverata nenorocire pentru viitoru. Cà-ci copiii nostri, in locu de a se petrunderi de idei generóse si umanitarie, se amestece fraged'a loru imaginatiune cu fantasmagorii si utopii, cu idei exclusiviste si reu intielese.

Éta prin urmare cauzele reului pe care l'amu indicatu mai susu.

Este dara de neaperata trebuintia a se gasi mijlóce pentru a'lu vindecá.

Pentru acésta e necesariu, cá barbati luminati si competenti in asemenea cestiuni, se propuna mesurile ce se potu combiná cu respectulu principiilor generale contínute in legile privitoare la invetiamentu, dara care voru potea garantá totu deodata educatiunea intelectuala generatiunei viitoare.

— MM. LL. Regele si Regin'a au visitatu eri, la órele 4 si jumetate d. p. lucrarile de canalizarea Dimbovitiei.

— M. S. Regin'a a mersu eri la asilulu Elen'a Dómn'a, unde a binevoitu a asistá la esamene.

— M. S. Regele a visitatu eri scól'a societatiei pentru invetiatur'a poporului romanu, unde a fostu primitu de d. A. Cretiescu, primul presedinte alu curtiei de cassatiune, de d. inspectoru generalu Davila, de d. primariu Cariagdi, de P. S. S. Episcopulu de Argesiu, membrii ai comitetului de d. Herescu inspectoru generalu alu instructiunei publice, si de d. B. Constantinescu direct. scólei. Dupa-ce d. Cretiescu adresá Regelui câteva cuvete de multamire pentru interessulu ce totudeaun'a a aratatu pentru scólele poporului, Mai. Sa trecu pe dinaintea frontului elevilor si ordoná executarea manuirei armelor, carei urmá defilarea. A visitatu apoi gradin'a de copii, infiintata in anulu acesta, si trecendu asemenea prin tóte clasele primare si normale, a asistatu la examinarea mai multor scolari. Inainte de a se retrage, Maiestatea Sa a binevoitu a esprimá dloru membrii ai comitetului satisfactiunea Sa pentru progressulu realu ce a constatatu, asigurandu'i de continuarea si pe viitoru a inaltei Sale protectiuni.

— Baile dela Calimanesci. *) — Stabilimentulu de ape minerale dela Calimanesci, din judetiulu Vâlcea, urmandu a se cautá in regie pe anulu currentu de cátra statu, adminisiratiunea domeniilor publica spre cunoscinti'a generala, cá toti aceia cari voiescu se mérga la susu citatele bái, potu gasi, cu pretiu de lei 2 bani 50 pe di, odaile din fačia dinpreuna cu bai'a, si pentru cele din dosu cu lei 2, éra pentru apele minerale ce se voru luá de cátra bolnavii ce nu voru locu in stabilimentu, ci in case particulare, voru platí câte 1 leu bani 50 de fiacare baia.

— Ap'a Dêmbovitei, venindu fórté mare, a debordatu adi din canalu, inundandu stradele din despartirea a 4-a si a 5-a, colórea de albastru, din capitala. Prefectur'a politiei a intervenitu la primaria spre a luá mesuri se se dea drumu apei pe canalulu celu vechiu.

— Ce face sânt'a Mitropolia cu vestitul ecleziarh Lazaru dela Cernica, in contra caruia exista acele grave denuntiari pe care le-amu publicatu dejá, denuntiari facute de unu numeru insemnatu de proprietari si comercianti din capitala?

N'are óre sciintia Emin. Sa Mitropolitulu de scandalurile ce comite acestu calugaru de atáta timpu?

Care voru fi óre motivele unui sprijinu atátu de puternicu, de care se bucura acestu deochiatu calugaru din partea P. S. Mitropolii?

Permitu óre sántele canóne de a tolerá pe unu asemenea omu in serviciulu altariului bisericeii?

„Resb.“ Nr. 1420.

Sciri politice si belice din afara.

Daca nu ne insiéla tóte simptomele, apoi se prepara o editiune nóua a cestiunei orientale, care inse de va sparge in resboiu formale, are se fia, de se póte, mai sangerósa si mai barbara de cátu cea de mai inainte.

S'a inceputu destramarea imperiului otomanu; din dóue din trei parti ale Turciei europene se facu o Bulgaria, se marira Serbi'a, Montenegro, si in dilele acestea Greci'a; pe restu pana la marea egeica e decisa monarchi'a nóstra cá se'lu inghitia. Angli'a ocupase insul'a Cipru. Erá óresicum lucru firescu, cá tóte acestea ocupari se turbure somnulu barbatiloru de statu din Itali'a si Franci'a. Gubernulu republicanu din Parisu aflá fara greutate cauza de cërta cu principatulu Tunis, invasiunea se facu, desteptá in gradu mare rivalitatea Italiei si cu atátu mai multu intiepá amorulu propriu alu sultanului Abdul Hamid si alu toturor Mohamedaniloru. Urmarea fu: câteva maceluri in Algiru, pana la cea mare dela Oran in partea de cátra imperiulu Maroco. Dupa scirile din urma lucurile s'au turburatu si mai tare. Acum se scie, cá tóta lumea mohamedana este infuriata din caus'a atátoru invasiuni si ocupari europene. Turcii si arabii isi alesera de centru alu operatiunei loru principatulu Tripolis invecinatu cu Tunis. Francesii ocupasera deunadi fortaréti'a Fax dela fruntarii si pe turnurile ei au arboratu stindartulu tricoloru. Arabii fanatici in gradulu supremu smulgendu tricolorele dela loculu loru le nimicira, si apoi indata inaltia stindartulu verde alu lui Mohamed, pe care'lu scotu numai in pericole supreme, candu credu ei cá chiaru religiunea loru este in pericolu, éra in casuri de acelea ucidu pe ori-câti crestini le cadu in mana, strigandu si racnindu: „Allah il Allah, Allah il Allahlah-lah si Mohamed profetulu seu!“ Siefchi, Muftii, Ulemali si dervisi din cei mai fanatici se afla adunati la Tripolis, unde tinu consiliu cum se'si resbune de ghiauri, cá-ci au cutediatu se atace pe capulu religiunei loru, pe sultanu, care este si padisiah, sieicu alu sieiciloru, urmasiu alu profetului. Din acestea cauze nu e nici-o mirare daca citimu, cá abia s'au intorsu câteva regimente franceze din Tunis, pe candu au si plecatu altele pe câteva corabii, pentru-cá celu puçinu se apere viéti'a atátoru mii de crestini, dupa-ce insusi consululu francu a scapatu numai cu notulu aruncandu-se in mare cá se ajunga la o corabia. Fax e bombardatu.

Notele diplomatice destulu de iritate se schimba intre Constantinopole si Parisu; intr'aceea sunt informatiuni, cá si Angli'a pasí la midiulocu in favórea Turciei. In acelasu timpu se scie dela Parisu, cá gubernulu Franciei s'a intielesu cu gubernulu Spaniei, cá trupele spanióle se ocupe imperiulu Marocco, carele inca ajunse la o stare din cele mai miserabili, la o anarchia isoçita de tirani'a cea mai spurcata.

In Germani'a cea mare se apropie alegerile parlamentare, din care cauza poporatiunea este cu atátu mai agitata, cu cátu socialismulu face progrese mai periculóse. Principele Bismark incérca mai multe cali spre a paralísá socialismulu. Elu, cá si odinióra Napoleonu III esi cu câteva proiecte de lege, redactate curatu in sensulu unoru doctrine socialiste; cu acestea inse a iritatu preste mesura pe clasele bogate, care acum au inceputu a tiné cu jidovii; adeca plutocrati'a baptisata cu cea taiata impregiuru facu cauza comuna, chiaru cu periculu de a fi depredati si omoriti de cátra sutele de mii ale existentiiloru catilinarie, intocma precum se intieplá deunadi intru o parte mare a Rusiei.

— Din Franci'a scirea cea mai interessanta din tóte este, cá corpulu legislativu isi veni in simtiri si decretá, cá doctrin'a religiunei se nu fia scósa din scóle, ci din contra, se fia introdusa chiaru si in acelea institute, din care fusese scósa.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

Continuamu cu informatiunile care ni se paru mai interessante:

— (Lupt'a la alegerea dlui Jos. Vulcanu). Stimatle Redactoru! Fusesemu convinsu, cá raportandu

despre decurgerea alegerei de deputatu din cerculu electoral de Alesdu, voiu intieplá pe publiculu cetitoriu cu scirea placuta, cá a esitu din urna candidatulu nostru nationale d. Jos. Vulcanu. Acésta convingere érá cu atátu mai infocata, cu cátu dintre fratii magiari cu esceptiunea functionariloru, cei mai multi se tinura de parol'a data; s'au aflatu inse dintre fiii natiunei nóstre de aceia, cari lapedandu-se de mam'a loru, renegandu sangele pentru pretiu de 30 argenti, calcandu in pitióre cuventulu loru datu de onóre (?), au trecut cá tradatori in castrele anemicului, insielandu-ne amaru.

Sosindu dio'a de 25 Juniu, dupa candidarea subscrisa prin 10 notari, s'a inceputu alegerea in 2 locuri. Toti eram curiosi, cá óre adeverate se fia faimele respandite despre cátiva preoti si notari orbiti de patim'a mamonei, cá óre poté-voru fi dinsi asia vili, cá se nu se rusinedie, de nu de noi si de fratii magiari, celu puçinu de cátra acei nepriceputi si creduli, pe cari ii condusera la capitularea causei — la perirea loru.

S'a adeveritu adeca: cá au trebuitu se primésca pretiulu sangelui, motii câte 1 fl. (taleru), éra conducatori loru cá animale de rassa mai nobila, dara totu de acelu soiu, si câte 100—200 fl.; cá-ci au venit cu trenu separat in frunte cu conducatori (mai bine disu cu seducatori loru) dela gar'a Elesd la Hakeldama. Aici se adeveri deplinu, tradarea pana aici ascunsu. Ánim'a a plansu in noi candu a trebuitu se audimu, cum'si recitá bietulu tieranu cuventele invetiate cá papagalii: Se traiésca Mari'a sa dlu Szklávi! (dreptu sclavulu lui Tisza), si unii in jargonu magiaru-romanesco: Ijen Szlavi, cá'i domnu bunu!

Comandantii loru erau cei doi notari romani cercuali dela Bratca si Fekete-Tó, ajutati de preotii rataciti din Loren-Ponora Remeti, Damesiu, Banlaca s. c. l. luminatori ai popóraloru concediute pastoriei sufletesci.

Cu pierderea celor 3—400 voturi din notariatele Bratca si Fekete-Tó, noi nu amu desperatu, — dara au desperatu tiranuti de dirigutori, cari vedindu cá partid'a nóstra totu cresce, au recursu la cele mai nerusinate manopere, rapidu pe ai nostri, detinendu'i prin persecutori cá se nu póta strabate la noi si asia a se uní cu noi; mai apoi au inceputu a'i ademeni cu taleri, beuturi si mancari, si de nu folosiau nici aceste, ii inchidea si rupea de cátra noi.

Ajungendu-ne la cunoscintia acele arestari, acele rapiri, presidiulu a fostu rogatu prin subsemnatulu in dóue rânduri, cá se ia mesuri fačia de atátea calcari de dreptu si lege; dara fara rezultat, cá-ci szolgabiraii primindu ordinulu, l'au pusu la o parte.

In terorisarea alegatoriloru partidei nóstre a escelatu szolgabiraulu Alesdului cu cameradulu seu celu din Teleagdu, cari cu ucasulu prin buzinarie inchideau barbatesce „sans façon“ pe ai nostri, ne cautandu la caracteru, nici cá este cauza pentru de a poté fi cineva portatu in inchisóre. Deci conformu decisiunei statorite de mai inainte cu vre-o câteva dile, nu s'au sfiitu a terorisá si pe dlu protopresbiteru Filipu Teodoru cu locu acomodat, ba persecutorulu si prin calcare cu calulu; asemenea pe dlu Pallady Samuilu cu inchisóre; cunun'a si-a pusu inse cu inchiderea in temnitia a bravului conducatoriu Pallady Victoru, de unde inse prin dlu jude processuale — dupa cuventele: „acestu locu nu convine cu caracterulu d-tale“, fu stramutatu in cancelari'a oficiului. Intre cei alalti inchisi a mai fostu si bravulu pastoriu ref. din Teleagdu, care si-a trasu mani'a szolgabiraelor prin toastele cari le finea: „éljen Vulcanu“.

Acesti szolgabirai dinpreuna cu argatii persecutori urmariau cu ochi ageri pe toti conducatori nostri, cá la cea mai mica miscare se'i infunde in temnitiele judicatoriei. Cà noi cestialalti scaparamu de arestu, avemu se multamimu lui Ddieu si moderatiunei nóstre.

Vedindu acesti tiranuti, cá si dupa atátea maltratari partid'a nóstra stá cá muntele, au recursu la ostasime, care fia-i disu spre onóre, intru inceputu érá impartiale dinpreuna cu capitanulu Beck, dara pe la amiédi trase unu cordonu desientiatu asia, cá noi se nu potemu trece la ei, dara densii se póta amblá printre noi, care avu de urmare, cá cortesii partidei guvernamentale rapiau cu cét'a din alegatorii nostri, ceea ce vrendu noi a impiedecá, eram respinsi de cátra persecutori si soldati.

Pressiunea exercitata in modu asia de evidente, inchiderea conducatoriloru nostri si in fine blastemat'a tradare si cumparare de suflete a causatu pierderea nóstra, si dorere! vomu perde pana ce natiunea nu va scapá de fi tradatori si biserice'a de pastori venali!

Primiti espressiunea deosebitei mele stime ce ve pastrediu.

Borodulu mare, la 28 Juniu 1881.

Dringou Teodoru,
preotu gr. cat. locale.

— Corespondenti'a lunga din orasielulu Cosioena (Clusielu, Salinele Clusielui) dela 25 Juniu, din care comunicaseram numai puçine date, dupa-ce descrie pe largu modulu usitatu de a se presentá candidatii si a caletori dintr'unu locu intr'altulu, intre mancari si beuturi, arata cá acelu colegiu e compus din 51 comune rurale, ai caroru alegatori votédia la unu locu cu orasiinii. Dara si orasielulu are mai multu numai poporatiune ce se ocupa totu cu agricultur'a; sunt si cátiva armeni si jidovi, cá negociatori, speculanti, usurari etc. Candidatulu gubernulu a fostu totu celu vechiu Georgiu Elekes, unu proprietariu din Soporu. Acesta isi incepuse caletoriile sale indata dupa inchiderea dietei, pe la 6—7 Juniu. Curendu dupa aceea au aparutu si agentii Kossuthiani agitandu preste totu pentru Gabr. Ugron. Dintr'unu oceanu de vorbiri câte se audira in 413 colegie, câte o quintessentia totu merita se fia tinuta bine in minte. Elekes a disu in adunarea dela Cosioena in 7 Juniu, cá natiunea magiara se póte sustiné numai cu o sistema cum este acésta de acuma; cá-ci daca cumva Ungari'a s'ar desface cu totulu de cátra Austri'a si ar remané independent, atunci Kossuthianii dicu cá

*) Comuna mare, prin care treci in drumulu dela Sibiu prin Turnu-rosiu la Rómnicu si Craiova.

se voru confedera cu alte natiuni vecine; dara magiarulu nu se inerele la nici-un'a dintre acelea, cu alte cuvinte mai curatu: ca Ungariu nu pôte se existe fara Austri'a. Atunci parochulu r. catolicu propuse din nou candidarea lui Elekes, dara se mērga de alta data se'si desfasiere program'a; adeca se mai castige voturi. In 11 s'au datu ordinu strinsu dela comitatu pe la toti functionarii subalterni, ca se incēpa a lucrā barbatesce pentru candidatii gubernului.

In 16 se adunā si partid'a Kossuthianiloru, pe care unu faimosu usurariu anume Száva o a deschisu cu sugar'a in gura. Dupa aceea s'au pornitu torentele de vorbe. Unu profesoru din Clusiu, anume Franciscu Hegedīs intre alte argumente aduse pentru independenti'a Ungariei avū obraznici'a se insulte dicēdu, ca „romanii au fostu numai nesce lapedaturi si plevē, si totusi au ajunsu ca se'si castige independenti'a si se'si inaltie tiēr'a la regatu“. Unu preotu romanescu din locu trebue se fia unu mare motoflete, ca si elu a strigatu „ēljen“ acelu rebelu.

In acea sēra a fostu apoi batai'a, in care s'au spartu capetele la 4 ōmeni si s'au nimicitu mai multe stindarte, fara ca se proteste cineva, ca s'a violatu tricolōrea Ungariei, cum au facutu alti fanatici in Brasiovu.

In 24 Juniu a fostu alegerea, la care au asistatu 24 gendarmi si soldati de linia adusi dela Clusiu. Din numerulu de 1077 alegatori de diverse nationalitati au mersu la urna numai 585, din cari 433 au fostu ai lui Elekes, ēra 152 ai popii reformatu Lud. Tolnai. Dintre romani au votatu in proportiune prea pučini, pe cāti i-au potutu apucā intr'unu modu sau in altulu, asia cātu se pôte sustinē cu totu dreptulu, ca votulu din Sibiu s'a observatu si in acestu cercu in partea cea mai mare. Dintre preotii romanesci din cele 52 comune au mersu la urna 5 preoti gr. or., din Barei, Calianu, Giac'a, Mocu si Sopor, cu unii poporeni de ai loru, apoi de si erā Vineri in postulu St. Petruului, au mancatu si beutu alaturea cu ungurii din aceleasi bucate. La ospetiu se alaturā si pop'a gr. cat. din Boosu, care de si nu a votatu, i-a placutu inse a se ospetā fōrte bine. Dintre „honoratorii nemesi“ au fostu cātiva din Frat'a, Catin'a, Sambotelecu, Juculu de diosu si trei dascali cā vai de ei. Multime de alti romani seriosi au remasu pe la casele loru. Dara caracterele differu fōrte si la cei mai multi lipsesce ori-ce educatiune politica.

Unu spectatoru passivu.

— Totu din comitatulu Clusiuului avemu o corespondentia despre alegerea dela Gelau (Gyalu) cu dat'a 29 Juniu, dara scrisa asia, in cātu mai multe nume abia se potu descifrā. Din tōta corespondenti'a ese, cā acolo nu a fostu tīnuta nici-o disciplina intre romani si cā totusi din tōte comunele cāte se afla in acelu colegiu, s'au vediatu la alegeri numai 7 preoti, intre cari celu din Castragia cā unu vatavu, cu elu cei din Topa, Berindu, Somesiulu rece, din Magura, Muntele rece, G. Osiorheiu, apoi alaturea cu acestia 11 dascali si mai multi caputati (inteligenti) de aceia, cari in conferenti'a electorale tīnuta la Clusiu in 8 Aprile a. c. s'au alaturatu de buna voi'a loru si cā din convictiune la politic'a resistentiei passive; asia dara cu cinci septemani inainte de adunarea din Sibiu. „Frumosu caracteru!“ adauge corespondentele si incheia cu: „Sermana natiune!“

(Voru urmā).

Sciri diverse.

— (Convocare.) Adunarea generala anuala a subdespartimentulu VII alu Asociatiunei transilvane se convōca prin acēsta pre 24 Juliu st. n. a. c. in opidulu montanu Zlatna, la carea avemu onōre a invitā pre toti membri acestui despartimentu si pre toti cei ce se interessēdia de cultur'a nationale.

Abrudu, in 2 Juliu 1881.

Comitetulu cercualu:

A. Filipu, Joanu Ternaveanu,
directoru. secretariu.

— (Convocare urgenta.) Clubulu electoralu din municipiulu Turda-Ariesiu va tīnea siedinti'a sa Domineca in 17 Juliu st. n. la 3 ōre d. a. in locuinti'a subscrisului, la care am onōre a roga pe toti p. t. d. alegatori a participā in numeru cātu se pôte mai mare.

Obiectele de pertractare voru fi:

a) Referatul despre tīnut'a romaniloru din acestu municipiu la alegerile trecute.

b) Deciderea asupra tīnutei nōstre de aci incolo in afacerile municipale.

Turd'a, 7 Juliu 1881.

Dr. Ratiu.

— (Parastasulu unui fundatoru evlaviosu in Resinari.) Morteā prea timpuriā a bravulu nostru confrate si patriotu Petru Hōdrea este cunoscuta lectoriloru nostru din necrologulu publicatu la timpulu seu si in aceste colōne. Cu aceeasi ocaziune arataseramu, cā fericitul in Domnulu lasase si unu testamentu, in care ducase asigurā prea bine bunulu traiu si viitoriulu iubitei sale socii Dobra nasc. Danchesiu, si facuse dote la doue nepōte, tōta ceealalta avere a sa o prefacū in legate pentru biserica, scōla, casa de saraci, fundatiune pentru studenti si 200 fl. v. a. pentru Asociatiunea transilvana. De atunci testamentulu s'a publicatu prin tribunulu. Din coprinsulu lui valōrea averei destinate pentru fundatiuni ese multu

mai considerabila decātu se sciā numai din audite. Doiōs'a si brav'a sa socia nici nu asteptase publicarea, ci cātēva legate le si platise din propriulu indemn. Acuma neasteptandu inplinirea anulu dela repausarea consōrtelui, in dio'a ss. Apostoli dete unu parastasu oficiatu de cātā ddni preoti locali cu reverenti'a sa domnulu protosingelu Nicanoru Fratesiu secretariulu consistoriulu archidieceanu gr. orient. cā pontificante. Din partea comitetulu asociatiunei avū secretariulu ei onorific'a missiune de a o representā la acea solemnitate, la care poporeni evlaviosi venira cu sutele, in cātu abia mai incapeau in biseric'a cea nōua. Pe lānga unu prandiu abundante datu in onōrea ōspetiloru dela Sibiu si din locu, veduv'a religiōsa si milōsa impartise (pe nesciute) bani si alte obiecte la multi seraci, cari apoi nu se poteau contēni a nu spune despre faptele crestinesci ale patrōnei loru. Asupra mesei, meritele fericitului fundatoru fusera descrise de cātā doi ōspeti in termini caldurosi, demni de tōte binefacerile lui.

— (Sciri scolastice.) Cā totudeauna in timpulu examenelor de vēra, asia si estimpu sciri scolastice vinu spre publicare atātu de multe, in cātu nici chiaru diarele cotidiane mari nu le potu publicā pe tōte. De altumentrea publicarea loru pe largu, cā informatiuni speciali, isi are loculu in foile de specialitate, de profesiune cum amu dice, adeca in diarie scolastice si bisericesci, precum sunt in limb'a romanēscā dincōce de munti „Fōi'a scolastica“ din Blasiu (an. alu IX-lea), „Scōl'a romana“ din Nasendu (a. IV), „Biseric'a si scōla“ din Aradu (a. V), inca si in „Famili'a“ din Oradea (a. XVII), in „Amiculu Familiei“ din Gherl'a (a. V), in casuri anumite si in „Transilvani'a“ cā organu alu asociatiunei, nu numai pentru literatura, ci si preste totu pentru cultura. Ar potea se intre mai de multe-ori sciri scolastice si in diarele politice, dara pučine cāte sunt acelea la noi, dōra nici in epoce de resbōie si de resturnaturi politice mari n'au fostu mai inbuldite cu materialu mai multu si mai inportantu, mai alesu faciā cu publiculu nostru, care pretinde cu totu dreptulu, cā scirile curente, cā evenimentele dilei se i le aduci in legatura cu cele din trecutu, se'i deschidi si unu horizonu largu in viitoriu, ceea ce este una din problemele cele mai grele.

Acestea spre orientarea aceluor corespondenti si amici, ale caroru corespondentie scolastice lungi, pline de sciri amerunte si detalii, e preste potintia a le publicā intocma. Asia de ex. intre altele avemu o corespondentia dela Salinele Desiului din 24 Juniu, de trei pagine folio, prea buna pentru o foia scolastica, din care inse noi nu suntemu in stare se comunicamu decātu cā, in 19 mergēdu acolo domnulu protopopu Joanu Velle, aflā in scōl'a romanēscā 50 de baiati si 25 fetisiōre, spre a se examinā in presenti'a unui publicu fōrte numerosu, precum nu se prea vede pe airea la examene publice. Romani si unguri, membrii primariei, functionari dela Saline, proprietari si altii au asistatu cu multu interesu. Respunsurile din religiune, aritmetica, istoria, geografia, fisica, histori'a naturala au fostu preste asteptare bune. Trei scolari tīnura unu dialogu despre superstitiuni, ēra o fetisiōra Regin'a Rogojanu declamā cu multu curagiu. Dn. protopopu inchise examenele prin unu discursu, in care lauda zelulu si diligenti'a invetiatoriloru si a invetiaceiloru, recomanda ascultatoriloru in cuvente caldurose sustinerea scōleloru pentru totu viitoriulu. Examinarea durase patru ōre.

De bucuria mare ce avū tinerimea si parintii, in sēr'a acelei dile prefacēdu scōl'a in salonu de dantiu, familiile isi petrecura cā la ori-ce balu.

— (In institutulu Andreianu de aici) examenele la teologi si pedagogi tīnura diece dile din tōte studiele cāte se propunu. Despre succesu vorbescu toti cāti au asistatu, cu multa lauda. Daca suntemu bine informati, numerulu eleviloru seminaristi si externi din toti trei anii cursulu trece preste 100.

— (Gimnasiale ev. luterane sasesci) din Sibiu, Segisiōr'a si Brasiovu trecu de cele mai bune in Transilvani'a. Voru fi ori nu, mai bune de cātu tōte celelalte, au se judece barbatii competenti; pentru noi fia de ajunsu a observa, cā la scōlele sasesci concurge tinerime relative fōrte multa, nu numai sasēscā, ci si de alte nationalitati si confessiuni. Asia in program'a scōleloru sasesci din Brasiovu aflamu pe anulu acesta 1050 studenti si scolari, din cari 747 sasi ev. In propriulu gimnasiu de 8 clase au fostu 198, in seminariulu de pedagogi 17, in scōl'a reala 145, in scōl'a elementaria (primaria) 237, in scōl'a de fetitie (cu 8 clase?) 453. Dupa nationalitate au fostu 838, adeca nu numai sasi evangelici, dara si germani catolici, 51 magiari, 61 romani, 9 greci, 74 israeliti, 13 armeni, 2 italieni, 2 serbi, 2 poloni. Dupa religiune au fostu 787 ev. luterani, 17 ev. calvini, 95 romano-catholici, 70 greco-orientali, 3 greco-catholici, 4 gre-

goriani (armeni), 74 mosaici. Acestea cifre sunt fōrte instructive si caracteristice pentru celu care scie, cā in Brasiovu mai existu doue gimnasie mari, unulu romanescu gr.-orient. cu scōla reala si comerciale, cu scōla primaria si de fetitie cu 5 clase, altulu catholicu, alaturea cu scōle primarie de baiati si de fete mai vechi cā de 100 de ani. Sasii din Brasiovu au 38 de professori si docenti, dintre cari 22 au titluri academice mai alesu din Germani'a. Observati bine, cā in Brasiovu si in Comitatu numerulu poporatiunei sasesci abia este de 42 mii suflete si totusi au scōle bune in tōte comunele si in Brasiovu, precum veduramu. Au avutu sasii scōle bune si inainte de revolutiune, dara nici diumetate din cāte au astadi. Luati exemplulu dela ei.

— (Societatea academica „Romani'a-Juna“ in Vien'a). Vien'a, 30 Juniu 1881. In lun'a acēsta*) implinesce „poetulu rege“ alu Romaniloru, Vasile Alesandri 60 de ani ai vietiei sale. Activitatea binefacatōria pentru redicarea onōrei nationali si impregiurarea atātu de favorabila pentru Romani'a-Juna, fiindu marele poetu celu de āntaiu, carele a primitu titlulu de membru onorariu, inainte cu 10 ani, candu s'a infintiatu acēsta societate, au indemnatu pe membrii actuali se tīna in onōrea renumitului poetu o siedintia literara, Luni in 4 Juliu a. c. (sēr'a la 7 ōre) in Hotel Clomser I Herrengasse Nr. 19 cu o programa, carea constā in productiuni din diferitele ramuri ale activitatiei literarie a iubitului poetu nationalu Alesandri.

Program'a.

1. Cuventu de deschidere rostitu de presidentulu societatiei Basiliu Damianu.
2. „Alesandri“ studiu de A. Bārsēanu.
3. „Mihulu Copilulu“ cantecu betranescu, declamatiune de S. Popu.
4. „Steluti'a“ solo de D. Brateanu.
5. Tractatu asupra poesiloru poporale colectate de V. Alesandri, de Jonu Pantiu.
6. „Groza“ declamatiune de C. Vulcanu.
7. „Alesandri si teatrulu romanu“, studiu de S. Paulu.
8. „Gondoleta“ solo de D. Brateanu.
9. „Ghiōg'a lui Briar“ declamatiune de D. Stefanu.

— (D-lu Georgiu Achimu,) telegrafistu in Timisiōr'a, s'a logoditu cu d-siōr'a Mari'a Porutiū, fiic'a venerandulu preotu gr.-cath. din Ceanulu-Desiertu.

Bibliografia.

— Fragmente zur Geschichte der Rumänen von Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki. Herausgegeben vom königlich rumänischen Cultus- und Unterrichts-Ministerium. Zweiter Band. Bucuresci din stabilimentulu pentru artele grafice Sococu, Sander et Teclu Strad'a Academiei 39. 1881.

— Maternologia. (Educatiune. — Igiēna) de Dr. I. C. Dragescu medicu primariu. Constanti'a 1881. Tipografi'a Pericle M. Pestemalgioglu succursal'a din Brail'a.

— Mōrtea lui Mihai viteazulu, tragedia nationala in 5 acte de Stanu Pārjolu. Brasiovu 1881. Tipografi'a Löw, Gerula et Comp.

— Cestiunea proprietatii de mosia in Romani'a. Craiov'a 1881. Tipo-litografi'a nationale Ralianu Samitca.

— Romani'a regatu. Craiov'a 1881. Tipo-litografi'a nationale Ralianu Samitca.

— Raportulu generalu alu societatiei de lectura „Petrul Maioru“ pe anulu scol. 1880/1. Localitatea societatiei: Vāczy-utca 13. sz. Mocsanyi ház. Budapest'a 1881. Tipografi'a lui Alesandru Kocsi.

— Die Beziehungen der Chemie zur bildenden Kunst insbesondere zur Malerei. Von Nicolae Teclu. (Aus den „Mittheilungen des k. k. Oesterr. Museums“).

— Ritualu sau esplicarea rituriloru sacre ale bisericeii grecesci catolice pentru catechetii scōleloru poporale si tinerimea dela scōlele mai inalte compusu de Joanu Borosiu, licentiatu in s. teologia morala si pastoralā, v-notariu si asessoru consistorialu. Aprobatu de episcopi'a Lugosiului. Lugosiu 1881. Tipografi'a lui Carolu Traunfellner. Pretiulu 1 fl. v. a.

— Alexandri Vazul müködése a román irodalom terén. Irta Dulf Péter. Kolozsvárt 1881. Nyomatott Stein János m. k. egyetemi nyomdásznaál. Pretiulu 1 fl. 30 cr.

— A román (oláh) nemzetrómai eredete és nyelv ének Latinságáról. Válaszul: Dr Réthy László ur és elvtársainak. Irta: Pascutiú Dénes, ügyvéd Butyinban. Arad, 1881. Gyulai István nyomása. Pretiulu 45 cr.

— Arionu sau Culegere de canturi nationale spre intrebuintiarea tinerimei de ambe secse. Culese si arangiate de Joanu Dariu, invetiatoriu la scōl'a primara romana din Satulungu. Brasiovu 1881. Editur'a si tipariulu tipografieii Löw, Gerula et. Comp. Pretiulu 30 cr. v. a.

(Va urmā.)

*) Dio'a nu o amu potutu aflā.

Editoru si redactoru responsabile: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Kraft.**